

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародних економічних відносин
Протокол № 5 від 21.12.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи
Каріна ПЕМАШКАЛО

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань 29 "Міжнародні відносини"
Спеціальність 292 "Міжнародні економічні відносини"
Освітній рівень третій (освітньо-науковий)
Освітня програма "Міжнародні економічні відносини"

Статус дисципліни вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання українська

Розробник(и):
д.е.н., проф.

Ірина ОТЕНКО

Завідувач кафедри
міжнародних економічних
відносин

Ірина ОТЕНКО

Гарант програми

Ірина ОТЕНКО

Харків
2023

ВСТУП

У сучасному глобалізованому світі продовжує посилюватися дисбаланс сил у процесі підтримки міжнародної безпеки, який прямо загрожує стійкому соціально-економічному розвитку. Тому підтримка міжнародної безпеки - це серйозний фактор впливу на розвиток міжнародних економічних відносин.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» є формування у здобувачів теоретичних знань про систему міжнародних відносин, набуття практичних вмінь та навичок до аналізу, виявленню та нейтралізації загроз безпеці на національному та міжнародному рівнях.

Завданнями навчальної дисципліни є формування у здобувачів:

знань концептуальних моделей, теоретичних засад безпеко-орієнтованого розвитку, новітніх підходів до формування системи міжнародної безпеки; діючих інститутів та механізмів міжнародної безпеки; форм прояву та методів вирішення міжнародних конфліктів, криз, війн; видів, складових та характеристик міжнародної економічної безпеки; визначати роль України в системі міжнародної безпеки;

вмінь аналізувати та оцінювати вплив глобалізації на міжнародну безпеку; аналізувати загрози та виклики системі міжнародної безпеки; виділяти проблеми регіональної безпеки; виявляти та визначати шляхи нейтралізації загроз безпеці на національному та міжнародному рівнях.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є міжнародна безпека.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є концепції та підходи до формування системи міжнародної безпеки, й зокрема, ролі та місця в ній міжнародної економічної безпеки; політика національної економічної безпеки України, її місце і перспективи у системі міжнародної безпеки.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH01	ЗК01, ЗК02, СК01, СК02, СК04
PH02	ЗК01, СК01
PH03	ЗК02, СК07
PH04	ЗК01, ЗК02, ЗК03, СК01, СК02
PH05	ЗК03, ЗК04, СК01

PH06	ЗК02, ЗК03, ЗК04, СК01, СК04
PH07	ЗК01, ЗК04, СК02, СК04
PH08	ЗК03, ЗК04, СК03, СК04
PH09	ЗК04, СК01, СК04
PH10	ЗК01, ЗК03, ЗК04, СК05

де, PH01. Мати передові концептуальні та методологічні знання, дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на межі предметних галузей з урахуванням сучасних тенденцій та трендів останніх досягнень світової науки.

PH02. Критично мислити, узагальнювати й аналізувати явища та проблеми, які вивчаються, приймати ефективні рішення на основі сучасних методів прийняття рішень, логічних аргументів та перевірених фактів в умовах обмеженого часу і ресурсів.

PH03. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

PH04. Аналізувати та застосовувати концептуальні моделі, зокрема безпеко-орієнтованого напрямку, науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні постулати та теорії, парадигми глобального економічного розвитку, новітні підходи до функціонування і розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин.

PH05. Розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими проектами, які дають можливість розв'язувати комплексні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин, створювати нове цілісне знання з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності, забезпечивши реєстрацію прав інтелектуальної власності щодо результатів проектів.

PH06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми МЕВ державною та іноземними мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

PH07. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

PH08. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з міжнародних економічних відносин з використанням сучасного наукового інструментарію.

PH09. Глибоко розуміти загальні принципи та методи економічних наук, а

також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері міжнародних економічних відносин, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН10. Аналізувати та оцінювати стан і перспективи розвитку міжнародних економічних відносин, зокрема, з урахуванням безпеко-орієнтованого аспекту управління міжнародним бізнесом, на основі цілісного наукового уявлення про економічну єдність світу, ефективно застосовувати регуляторні механізми міжнародних економічних відносин на національному, регіональному та міжнародному рівнях в умовах сучасних процесів конвергенції і дивергенції.

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері міжнародних економічних відносин та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях.

СК02. Здатність генерувати нові ідеї щодо розвитку теорії та практики міжнародних економічних відносин.

СК03. Здатність інтегрувати знання з різних галузей, застосовувати системний підхід та враховувати неекономічні аспекти при розв'язанні комплексних проблем міжнародної економічних відносин та проведенні досліджень.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері міжнародних економічних відносин, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК05. Здатність до формування наукового цілісного уявлення про економічну єдність світу, зокрема безпеко-орієнтованого розвитку, регуляторні механізми міжнародних економічних відносин на національному, регіональному та міжнародному рівнях в умовах сучасних процесів конвергенції і дивергенції, європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК07. Здатність застосовувати сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та освітній діяльності у сфері міжнародних економічних відносин.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Міжнародна безпека в світових економічних відносинах

Тема 1. Система міжнародної безпеки

1.1. Концептуальні засади міжнародної безпеки. Типи систем міжнародної безпеки

1.2. Вплив глобалізації на міжнародну безпеку. Сучасні загрози та виклики системі міжнародної безпеки

1.3. Інститути та механізми міжнародної безпеки

Тема 2. Регіональні аспекти міжнародної безпеки

2.1. Проблеми європейської безпеки.

2.2. Стан та проблеми безпеки на Близькому та Середньому Сході

2.3. Проблеми безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні

2.4. Проблеми безпеки на євразійському пострадянському просторі

2.5. Принципи міжнародної безпеки північно-американського регіону

Тема 3. Міжнародні конфлікти, кризи, війни

3.1. Особливості міжнародного політичного конфлікту. Міжнародний політичний конфлікт: шляхи подолання та наслідки. Конфлікт неміжнародного характеру

3.2. Передумови, класифікація, форми прояву та методи вирішення етнонаціональних конфліктів

3.3. Економічні війни

3.4. Гібридні війни

Тема 4. Україна та міжнародна безпека

4.1. Проблеми національної, регіональної та глобальної безпеки в контексті російсько української війни

4.2. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ. Російсько українська війна як економічний чинник впливу на міжнародну безпеку

4.3. Трансформація політики безпеки ЄС у контексті російсько української війни

Змістовий модуль 2. Міжнародна економічна безпека

Тема 5. Суть та складові міжнародної економічної безпеки

5.1. Складові та характеристики економічної міжнародної безпеки

5.2. Національний економічний інтерес в глобальному вимірі

5.3. Критерії та індикатори національної економічної безпеки

Тема 6. Міжнародна енергетична безпека

6.1. Світовий ринок енергії: проблеми та тенденції споживання енергії у світі

6.2. Загрози міжнародній енергетичній безпеці

6.3. Складові енергетичної безпеки на національному рівні

Тема 7. Підтримка клімату та збереження екосистеми

7.1. Концепції стійкого розвитку та соціально-екологічної відповідальності

7.2. Механізм Кіотського протоколу як інструмент забезпечення міжнародної екологічної безпеки

7.3. Передові світові практики дотримання стандартів ESG у веденні бізнесу

Тема 8. Фінансова безпека

8.1. Глобальна фінансова криза

8.2. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації

8.3. Офшорні зони: сутність, типи

8.4. Міжнародні та регіональні інститути протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. Діяльність FATF

Тема 9. Продовольча безпека

9.1. Проблема голоду в світі

9.2. Рівень соціально-економічного розвитку та продовольча безпека

Тема 10. Міжнародна інформаційна безпека

10.1. Діяльність ООН у сфері забезпечення міжнародної інформаційної безпеки

10.2. Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства

10.3. Інформаційні війни. Кібертероризм

Зміст практичних занять

Під час проведення практичних занять здобувачі аналізують, систематизують, узагальнюють, закріплюють, поглиблюють теоретичні знання за обраною тематикою наукового дослідження та практичні навички, вміння формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані; застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

Перелік практичних (семінарських) завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Завдання 1. Проблематика наукових досліджень	Аналіз проблемної ситуації та формулювання проблеми. Обґрунтування актуальності обраної теми дослідження. Структурування програми дослідження та формування логіки обґрунтування теми дослідження
Завдання 2. Методика формування авторського категоріально-понятійного	Формування предметної області дослідження. Формування категоріально-понятійного апарату. Вибір ключових понять
Завдання 3. Методи наукового дослідження	Вибір та обґрунтування методів наукового дослідження. Інформаційно-аналітичне забезпечення дослідження
Завдання 4. Оформлення результатів дослідження	Визначення мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження. Ознайомлення з характеристиками наукової новизни. Визначення наукової новизни результатів дослідження
Завдання 5. Підготовка наукових публікацій	Оформлення та написання статті за темою дослідження. Ознайомлення з вимогами до написання статті та робота над нею

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.

3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Завдання 1. Підготовка до лекцій та практичних занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет
Завдання 2. Робота з літературними джерелами	Пошук наукової інформації. Відбір та систематизація літературних джерел. Оформлення завдання щодо обґрунтування актуальності теми дослідження НАТО», «Екологічна та соціальна відповідальність у міжнародному бізнесі», «Циркулярна економіка як модель економічної безпеки», «Діяльність Ради Безпеки ООН у рамках російсько української війни»
Завдання 5. Презентація результатів дослідження.	Підготовка презентації результатів дослідження. Оформлення ілюстративного матеріалу
Завдання 6. Запобігання академічному плагіату.	Ознайомлення з рекомендаціями щодо запобігання плагіату
Завдання 3. Збір, обробка та систематизація первинної інформації	Робота із спеціальною літературою, електронний пошук наукової інформації, обробка та систематизація інформації
Завдання 4. Написання есе	Написання есе за темами: «Причинно-наслідкова взаємозалежність між складовими міжнародної економічної безпеки», «Позиціонування та формування бренду країни на засадах стійкого розвитку», «Прогнозування рівня міжнародної безпеки»

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та / або лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення дисципліни застосовуються методи навчання, що спрямовані на активізацію та стимулювання науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти, як: презентації з попередньою роботою в малих групах, асоціативні ігри, ситуаційні вправи, міні-тренінги, індивідуальна дослідницька робота під час виконання завдання з написання статті, дискусійні інтерактивні технології під час презентації результатів дослідження. Під час проведення всіх практичних занять використовуються: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемно-орієнтований та дослідницький методи викладання.

На практичному занятті 1 при виконанні завдання, що присвячено тематиці «Проблематика наукових досліджень», здобувачі ознайомлюються з методом «кейс-стаді», коли визначається конкретна проблемна ситуація, що потребує розробки низки рішень для її подолання та виконують ситуаційні вправи «Структурування програми дослідження», «Складання організаційного плану проведення дослідження», «Попередній аналіз об'єкту дослідження та складання завдань дослідження».

На практичному занятті 2 здобувачі ознайомлюються із техніками конструювання категоріального та понятійного апарату. Здобувачі приймають участь в асоціативній грі на теми: «Правильне формулювання проблеми та способи її вирішення», «Формування логіки обґрунтування теми дослідження», «Визначення об'єкту та предмету дослідження», «Визначення ключових понять за темою дослідження».

Здобувачі приймають участь у міні-тренінгу «Формулювання мети, завдань, визначення об'єкту, предмету дослідження за обраною темою», «Графічне представлення предметної області дослідження». Також здобувачі готують презентації під час роботи в малих групах, відпрацьовуючи навички командної роботи.

На практичному занятті 3 здобувачі ознайомлюються з техніками відбору та систематизації літературних джерел, роботи із спеціальною літературою, електронним пошуком наукової інформації. Проводять індивідуальну дослідницьку роботу з огляду інформаційних джерел за темою дослідження, виконують завдання «Формування інформаційного поля дослідження», відпрацьовують вміння та навички щодо верифікації отриманої інформації. Ознайомлюються з вимогами до оформлення інформаційних джерел.

На практичних заняттях 4,5 здобувачі ознайомлюються з вимогами до написання есе, статті або тези доповіді на конференцію, займаються їх написанням. Оволодівають техніками підготовки доповіді та її презентації. Ознайомлюються з методами наукового дослідження, характеристиками вимірювання наукової новизни отриманих результатів, вимогами до оформлення звіту, його презентації. Під час проведення практичних занять здобувачі оволодівають техніками обґрунтування вибору методів, наукової новизни отриманих результатів, їх презентації, ведення наукової дискусії.

Також здобувачі ознайомлюються з рекомендаціями щодо запобігання плагіату. В дискусії обговорюються ситуації дотримання принципів академічної доброчесності. При обговоренні принципів використовуються техніки дискусійних інтерактивних технологій: вивчення конкретних ситуацій, дискусія, дебрифінг.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Формою семестрового контролю є залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти отримати залік – 60 балів.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді семестрового контролю.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку. Залікова оцінка визначається шляхом сумування балів за всі види поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні заходи: написання статті (40 балів), тези (20 балів) 4 есе (40 балів).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Глобальна та національна безпека підручник /за заг. ред. Г.П.Ситника, Ю.В.Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2016.

2. Отенко І. П. Теорія управління безпекою соціальних систем: навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Н. О. Москаленко, Г. Ф. Азаренков. – Харків: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 220 с.

3. Отенко, І. П. Економічна безпека підприємства [Текст] : навч. посіб. / Харківський національний економічний університет. – Харків : ХНЕУ, 2012. – 251 с.

4. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл: монографія. Київ: НІСД, 2019. 560 с.

5. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. В. Бестужева, В. А. Вовк, В. О. Козуб та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Т. В. Шталь. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 239 с. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23849>

6. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Практикум. Навчально-практичний посібник. – К. : Професіонал, 2009. – 336 с. Гриф МОН

7. Липов В.В. Міжнародна економіка: структурно-цивілізаційні основи розвитку. – Х.: Вид-во ХНЕУ, 2007. – 208 с.

Додаткова

8. Світова економіка та міжнародні економічні відносини: мультимедійні методичні рекомендації до самостійної роботи./І.П. Отенко, Н.О. Пархоменко, А.О. Литвиненко, О.В. Ярмош, І.Г. Муренець. - Х.: Вид-во ХНЕУ, 2023.

9. 7 сходинок підготовки успішної дисертації. Монографія/ Старостіна А.О., Кравченко В.А., Нагачевська Т.В./ за заг.ред.проф. Старостіної А.О. 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: «НВП «Інтерсервіс», 2019. – 302с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

10. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському

національному економічному університеті імені Семена Кузнеця : наказ № 5 від 26.10.2020 р. URL: <http://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Polozhennya-pro-organizatsiyu-osvitnogo-protsesu-u-HNEU.pdf>.

11. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

12. Національна парламентська бібліотека України. URL: <https://nlu.org.ua/>.

13. Статистика України: науковий журнал. URL: www.ukrstat.gov.ua.

14. Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com>.